

Marocká divise a česká účast v jejich řadách ve světové válce.

I.

Chtěl bych v této studii ukázati, co vykonala jedna z francouzských divisi ve světové válce na francouzské frontě. Vybral jsem k tomu tak zv. Marockou divisi, protože v řadách jednoho z jejich pluků bojovali čeští vojáci dobrovolci, pocházející většinou z pařížské kolonie, příslušníci tak zv. roty „Nazdar“. Tím bude pojednáno o činnosti Čechů v rámci této divise a o jejich účinném přispění v zahraničním odboji ve Francii od samého začátku války.

Jak se stalo, že byli zařaděni k Marocké divisi, která se skládala z jednotek, pocházejících z kolonií?

Jak známe, pařížská kolonie ihned při nařízení mobilisace nabídla své zbraně schopné příslušníky francouzské vlády jako dobrovolce na dobu trvání války. Vláda nabídku přijala a určila 20. mobilizační den ku provedení odvodu. Tak se také stalo. Po provedení odvodu byli nováčci odvezeni do Bayonne, a poněvadž francouzský branný zákon nedovoluje cizinci vstup do národní armády, byl ze všech dobrovolců cizí národnosti utvořen pochodový pluk při 1. pluku cizinecké legie a přebývajícím mužstvo posláno později do Alžíru a Maroka k mateřským tělesům cizinecké legie.

Tím se stali všichni příslušníci pluku, který svou povahou byl odedávna součástí koloniálního vojska, jehož kádry pracovaly vždy společně s vojsky koloniálními, a také ve světové válce byl tento pluk přidělen divisi, pocházející z Maroka a přezvané na divisi Marockou.

Uvidíme, že se Marocká divise účastnila téměř všech velkých ofensivních akcí, které byly podniknuty na francouzské frontě. Společně s divisemi koloniální pěchoty a s několika jinými stala se trupou téměř výhradně útočnou. Tak na př. nebylo jí použito ve velké obranné bitvě u Verdunu (1916), třebaš její vytrvalost v boji byla již dobře známa, a byla ponechána k dispozici vrchnímu veliteli pro připravovanou velkou spojeneckou ofensivu na Sommě.

Marocká divise dosáhla výjimečného věhlasu. Přišla-li někde do úseku, bylo to pro příslušníky sousedních divisi neklamnou známkou, že se „něco připravuje“ a že „to bude státi za to“, neboť Marocká divise bude při tom. Její přítomnost byla morální vzpruhou a povzbuzením v boji; všichni věděli, že se tam, kde je Marocká divise, tak lehce neustupuje a že možno na její sousedství spoléhati. Důkazy o tom je možno nalézt téměř v každém vzpomínkovém díle francouzské válečné literatury.

Použité prameny:

- Francouzské ministerstvo války: „Les armées françaises dans la grande guerre“. Colonel Duffour: „La guerre de 1914—1918“ (Ecole de Guerre de Paris).
Autorovy osobní zápisky a korespondence z války.
Ulrych: „S Francií za svobodu světa“. 1920. Stan. Minařík, Smíchov.
M. D. et C. G. C. — Mangin. — Payot et Cie, Paris.
J. Charbonneau: „Etudes tactiques“ (opér. du Ier Corps Colonial). — Berger Levrault, Paris.
H. Corda: „La guerre mondiale“. — Chapelot, Paris.
Gen. Palat: „L'année d'angoisse — 1917“. — Berger Levrault, Paris 1927.
Různé francouzské vojenské revue z roku 1920—1927.

„Sans peur et sans pitié“, dal jí za heslo generál Joffre při jedné přehlídce v roce 1916.

A legie! Měla-li Marocká divise svou pověst vytrvalého bojovníka, vědělo se, že „Légions“ jsou její jádrem, páteří, bez které by nebyla tím, čím byla. Nejtěžší úkoly byly již předem určeny pluku legie. A tento věhlas nebyl získán snad jen tradicí staré předválečné cizinecké legie, ač jistě značně přispěla, obzvláště skvělým důstojnickým sborem; bylo tak hlavně nadšením mladých srdcí, všech možných různých národů, z nichž Češi, Poláci a j. slovanští národové bojovali pro svou vlast, ostatní pro čest svého pluku. Všichni pak dohromady pod velením výborných důstojníků tvořili pluk, jakého nebylo od dob staré Napoleonovy gardy. Jen snad doba velkého nebezpečí vlasti dovede vyzvednouti podobné jednotky.

Na důkaz toho, jak byla legie a Marocká divise oceněna, uvádím: Francouzská vláda zřídila jakýsi druh zvláštních vyznamenání pluků, které záleželo ze šňůr („fourageres“) různých barev, které příslušníci vyznamenaného pluku nosili na uniformě. Byly různého stupně podle počtu pochval dosažených plukem v armádním rozkaze, a to za dvě pochvaly byly tyto šňůry v barvě stuhy válečného kříže, za čtyři dosažené pochvaly v barvě stuhy vojenské medaile a dále za větší počet pochval v barvě stuhy řádu Čestné legie. Při ještě větším počtu pochval dosažených v rozkaze velitele armády nošeny šňůry dvě.

Všechny pěší pluky Marocké divise, vyjma legie, měly právo nositi šňůru „fourageres“ v barvě Čestné legie (mělo ji celkem jen 13 pluků francouzské pěchoty), sama cizinecká legie měla dvojitou šňůru, a to v barvě Čestné legie a válečného kříže (toto vyznamenání má mimo ni ještě jen jeden pluk „marocké koloniální pěchoty“).

Co říci o českých vojácích v řadách této legie? Tito hoši se vyrovnali plně příslušníkům České družiny v Rusku. Ostatně jejich činy, počet vyznamenaných, vysoké procento ztrát mluví za ně. Jejich nadšení a obětovnost pro věc své vlasti neznaly mezí a hroby jejich mrtvých jsou roztroušeny po všech frontách, kde francouzská armáda a zvláště Marocká divise ve světové válce bojovala.¹⁾

II.

Marocká divise byla s organizačního hlediska divisí t. zv. nezařadenou (isolée), t. j. nebyla organicky součástí žádného armádního sboru (vyjma krátký čas v Champagni — viz dále v III. části).

V době války se vystřídalo pět generálů v jejím velení:

generál Humbert od 18. srpna 1914 do 14. září 1914;

generál Blondlat do 26. června 1915;

generál Codet do 18. srpna 1916;

generál Degoutte do 2. září 1917;²⁾

generál Daugan velel až do příměří a dále.

Proberu poněkud podrobněji organisaci jednotlivých složek této divise a její změny s hlediska organisace a výzbroje během války.

a) Štáb divise: za mobilisace skládal se jako každý štáb

¹⁾ Náčrt 1.

²⁾ V té době, od 29. června 1917, velel 1. brigádě Marocké divise nám dobře známý generál Mittelhausser.

pěší divise z užšího štábu, z různých služebních orgánů a stanu, celkem asi z 18 důstojníků a z jednoho sta pomocného mužstva. Tento počet během války postupně stoupl, ke konci války asi na 35 důstojníků a 180 mužů pomocného mužstva (ke konci války byly divisním štábům přiděleny též „divisní topografické čety“ — STDI).

b) *Pěchota*: Marocká divise, jakožto divise nezařaděná, měla po celou dobu války dvě pěší brigády po dvou plucích, každý z nich po třech nebo čtyřech praporech (pluky legie na začátku války měly čtyři prapory) po čtyřech rotách. Pěší roty na začátku války o 200 až 250 mužích byly postupně zeslabovány, v druhé polovině 1916 na 194 a ke konci války na 175 mužů. Byly nejdříve o čtyřech četách (v roce 1917 zaveden systém bojových skupin — poločet), ke konci války pak o třech četách a jedné četě velitelské (čety byly o čtyřech družstvech).

Kulometné roty byly původně orgánem velitele pluku — 3 čety po dvou kusech na pluk, t. j. 24 kulometů v divisi. V druhé polovině patnáctého roku byly plukovní kulometné roty zesíleny o jednu četu a každé brigádě přiděleno po jedné kulometné rotě a divise měla tak 48 kulometů. Ke konci roku 1916 dostal každý pěší prapor po kulometné rotě a tak dosaženo dnešního početního stavu, t. j. tři pěších rot a jedné rot kulometné na prapor. Brig. kulometné roty byly v té době zrušeny. Mimo to byl počet čet a kulometů zvyšován tak, že na konci války byly u pluku 3 kulometné roty, každá o 12 kulometech. K tomu ještě bylo divisi přiděleno 25 kulometů mimo pěchotu (6 kusů v div. výcvikovém středisku, u muničních kolon a j.), takže bylo u divise celkem 169 těžkých kulometů.

Lehké kulomety byly pěším rotám přiděleny v lednu 1916, a to 8 kusů každé rotě. Jich počet postupem času stále stoupal, takže do června 1917 bylo 16 lehkých kulometů na rotu a na konci války 15 lehkých kulometů na rotu a celkem asi 36—48 lehkých kulometů u divisního výcvikového střediska. Puškové granáty (V. B.) byly po prvé přiděleny v květnu 1916 v počtu 8 na rotu.

Doprovodné zbraně přišly postupně podle potřeby zákopových bojů:

děla 37 mm po jednom na prapor v květnu 1916;

minomety Brandt, dva na prapor v červenci 1917;

minomety Stokes nebo „J. D.“, čtyři na pluk v červenci 1918.

Ke konci války byla doprovodná četa u každého pěšího praporu vyzbrojena jedním dělem ráže 37 a 2 minomety Stokes.

V druhé polovině roku 1916 byly utvořeny u divisi t. zv. divisní „dépôts“, jakási výcviková střediska pro vyléčené raněné a posilové oddíly došlé ze zápolí k divisi. Tyto útvary nejdříve měly celkem vždy tři roty asi po 100 mužích na každý pluk, ke konci války byly však zeslabeny na jednu rotu na pluk v síle asi 150 mužů.

V druhé polovině roku 1917 byl divisi jako záloha pěchoty přidělen jeden úplný prapor zeměbrany (A. T.), též prapor v roce 1918 ponechán jakožto jednotka pracovní — „pioniers“.

c) *Dělostřelectvo*. Marocká divise při mobilisaci měla jeden lehký dělostřelecký pluk o třech oddílech po 3 bateriích po čtyřech kusech ráže 75 mm. V druhé polovině 1916 přiděleny divisi dvě baterie zákopového dělostřelectva ráže 58 mm a 75/150, každá o 12 kusech, tyto se však ke konci roku 1917 staly součástí armádního dělostřelectva. V roce 1918 přidělen divisi jeden oddíl hrubých

houfnic ráže 155 mm o třech bateriích a jedna četa hrubého automobilisovaného dělostřelectva.

d) **Letectvo.** Jedna letka a jedna četa pro leteckou fotografii byla přidělena až v polovici roku 1918.

e) **Jezdecktvo.** Divisi byla přidělena nejdříve jedna eskadrona a začátkem roku 1915 dvě eskadrony jezdecktva.

f) **Ženíjní vojsko.** Nejdříve přidělena jedna rota ženijního vojska a v druhé polovici 1915 přidělena ještě rota druhá. Mimo to přidělen telegrafní oddíl a v roce 1917 oddíl bezdrátové telegrafie. Četa světlometů, která byla přidělena v roce 1916, zůstala jenom asi do polovice roku 1917.

Tolik jen stručně o vývoji organisace a výzbroje Marocké divise. Protože nechci zacházeti do přílišných detailů, nezmiňuji se o složení služeb (zdravotnické, zásobovací, zbroj. parků a j.).

Pokud se týká jednotek Marocké divisi organicky přidělených a změn jejich přidělení během války, uvádím zde stručný přehled:

Pěchota: mobilisace:

1. brig. složená z pochodového pluku koloniálního vojska a z pochodového pluku zuávů;
2. brigáda z pochodového pluku západomarockých střelců a pochodového pluku východomarockých střelců.

1914 (od října):

1. brigáda: 4. střelecký pluk,
2. pochodový pluk 1. cizineckého pluku;
2. brigáda: 8. pluk zuávů,
7. pluk střelců.
4. a 7. pluk byl složen z domorodého mužstva severní Afriky.

Pozdější změny:

a) 10/7 1915 přidělen 1. brigádě 2. pochodový pluk 2. pluku cizinecké legie, který byl 11. listopadu 1915 sloučen s 2. pochodovým plukem 1. pluku cizinecké legie a utvořil jediný pluk nazvaný „Pochodový pluk cizinecké legie“.³⁾

b) Začátkem roku 1918 přidělen 1. brigádě „prapor ruské legie“. 30/6 odešel 4. pluk střelců k 2. marocké divisi a 7/6 přidělen 12. prapor malgašských střelců.

c) Jako div. záloha a později pracovní jednotka byl v lednu 1918 přidělen prapor 32. zeměbr. pluku.

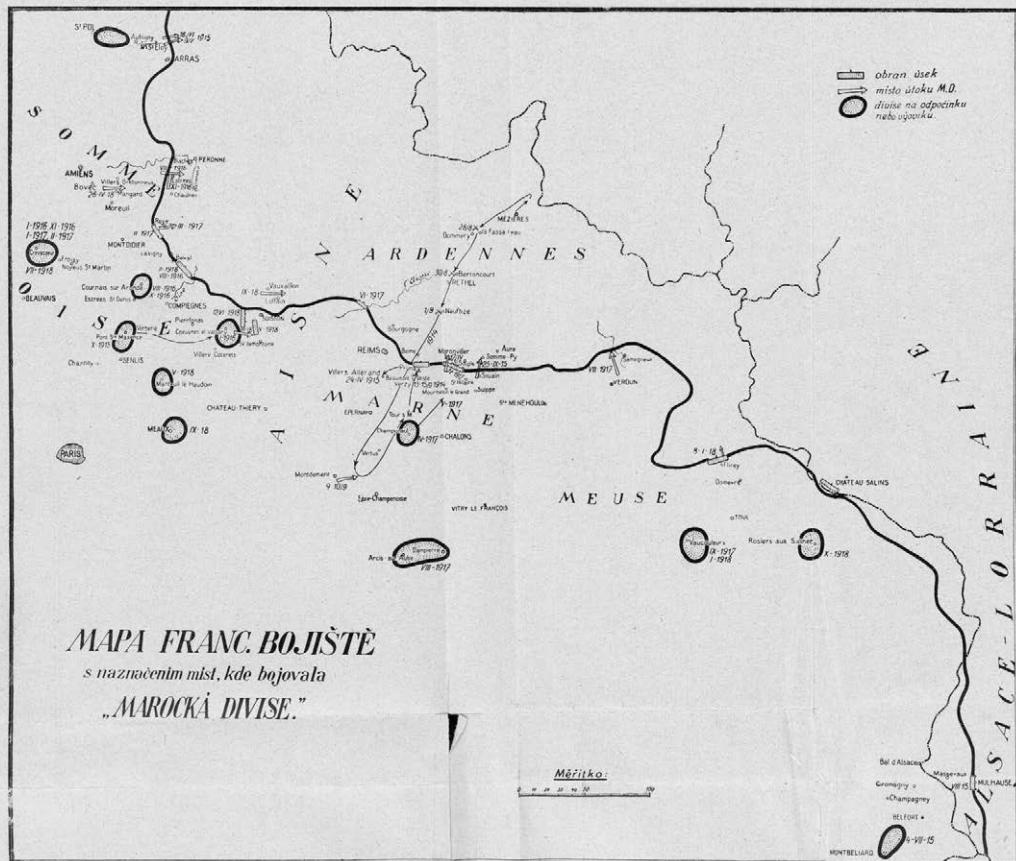
Dělostřelectvo: Dva oddíly „Afrického koloniálního leh. děl. pluku: později doplněny na tři oddíly a přezvány na 276. pluk koloniálního dělostřelectva.

Zákopové dělostřelectvo:

101. bat. od 58/6. koloniálního pluku;
161. bat. od 75—150/6. koloniálního pluku.

Přiděleny jen dočasně a později převedeny k armádnímu dělostřelectvu.

³⁾ Stalo se tak po velké ofenzivě v Champagni.

K článku mjř. gšt. Ladislava Pretningra: Marocká divize.

Vojenské rozhledy, roč. X., č. 5.

Hrubé dělostřelectvo (v roce 1918) III. oddíl ráže 155 od 112. hr. děl. pl.

Jezdeckto:

1915: eskadrona od 11. husarského pluku a koncem roku od 9. jízdních střelců;

1916: dvě eskadrony od 10. dragounského pluku;

1917: dvě eskadrony od 5. pluku afrických jízdních střelců.

Letectvo: 1918: letka Bréguet čís. 104.

III.

Vylíčím postupně činnost Marocké divise od počátku války až do uzavření příměří, t. j. do 11. listopadu 1918.

V tomto svém pojednání podám při každé větší akci, které se divise účastnila, stručně celkový vývoj a postup dotyčné akce, abych tak zdůraznil její význam v celkovém rámci bojů na francouzské frontě.

Mimo to, pokud mi to prameny, které mám k dispozici, umožní, budu hledět zajít do větších podrobností ve vylíčení činnosti pochodového pluku 1. cizineckého pluku a našich českých dobrovolců. Uvidíme na konec, že česká účast v tomto pluku a tím i v Marocké divisi, třebaš nebyla příliš početná, byla jak morální, tak i skutečnou pomocí přece jen dosti významná a jistě velmi vydatně již od samého začátku války podepřela činnost našich revolučních vůdců.

1. Mobilisace — pohraniční boje — bitva na Marň.

2. srpna 1914, po vyhlášení všeobecné mobilisace, byla divise mezi 16. a 18. srpnem mobilisována v Maroku, naložena na lodí a po přepravení vyložena v Bordeaux a Cette (départ. Hérault). Oficiálně byla postavena dnem 15. srpna 1914 v Bordeaux.

Generál Humbert přebírá dnem 18. srpna její velení.⁴⁾

V následujících dnech mezi 18. a 23. červencem 1914 je divise převezena po železnici na západ od Mezières (v Ardenách) a dnem 21. srpna patří k 9. armádnímu sboru, kterému velí generál Langle de Cary (u IV. armády).

Zde je zasazena právě v době po těžkých pohraničních bojích, po nichž následuje plánovitý ústup francouzských sil vyvrcholený skvělým vítězstvím na Marň.

Z Mezières provádí ještě pohyb směrem na severovýchod. Při celkovém zpětném pohybu francouzských vojsk ustupuje zpět přes Mézières a Vitry-les-Reims směrem k Fère-Champenoise jako zadní voj IV. armády.

28. srpna účastní se bitvy na Meuse úporným bojem s částmi III. německé armády (generál št. Hausen) u Dommery a Fosse a l'Eau.

29. srpna je celý 9. arm. sbor přidělen arm. skupině gen. Foche a během dalšího ústupu bojuje 30. srpna u Bertoncourtu (severovýchodně od Rethelu) a 1. září u Neuflize a Alincourt, 12 km jižně od Rethelu, kdež všude úspěšně zdržuje nepřitele v jeho postupu.

V těch dnech se také francouzská armáda zastavila v svém ústupu. Schyluje se k bitvě na Marň. Skvělý rozkaz Joffrův zvy-

⁴⁾ Gen. Humbert velí později postupně: smíšenému sboru Humbertovu, 32. arm. sboru, arm. skupině v Lotrinsku a III. armádě. Po válce byl členem nejvyšší vojenské rady a dne 9. XI. 1921 zemřel ve věku 59 let.

šuje morálku vojska a dává povel k útoku: „Ve chvíli, kdy začíná bitva, na které závisí záchrana vlasti...“⁵⁾

Marocká divise je stále součástí 9. arm. sboru a Fochovy armádní skupiny, která byla od 5. září přezvána na IX. armádu⁶⁾ a společně s V. armádou (Franchet d'Esperey) účastní se bitvy u bažin Saint-Gond.

Disposice generála Joffra nařizují IX. armádě krýtí pravé křídlo V. armády, která útočí čelně na nepřítele, a držeti jižní východy bažin. Ústup byl úplně zastaven 5. září.

Vytrvale odráží početné útoky II. něm. armády (gen. šl. Bülow), využívá postupu V. vlastní armády a po těžkých bojích (9.—10. září u zámku Montdement, 32 km j. j. záp. od Eperney), kterými umožňuje manévr 42. p. divise na Fère-Champenoise, pronásleduje nepřítele přes Tours-sur-Marne (vých. od Eperney), Beaumont-sur-Vesle až ku Prunay a k statku Marquises (Champagne).

Za svůj skvělý boj u Montdementu byla divise pochválena v rozkaze IX. armády.

2. První bitva na Aisně, Champagne — zima 1914—15.

Při pronásledování nepřítele zmocňuje se bojem Beaumontu sur Vesle, Prunay a statku Marquises (13.—15. září) v Champagni a účastní se tak t. zv. „První bitvy na Aisně“.⁷⁾

Na těchto místech u Fme. Marquises a Fme. d'Alger přechází divise v „stabilisaci“ a obsazuje obranný úsek severně od Sillery a dále na západ až k pevnosti Pompelle.

Mezi 23. a 28. září účastní se francouzského útoku ve směru na Berru.

8. října 1914 přebírá velení divise generál Blondlat.

12. a 13. října a později 22. prosince provádí menší útoky místního rázu.

22. října přichází k boji u lesa „de Zouaves“. Úsek divise je celkem živý a vykazuje četná místa známých bojů zákopové války: Fme. d'Alger (podkopová vojna), Ft. Pompelle a Moulin de Sillery (známé z ústupových bojů), Les Harricots, Bois de la Mare, Pruney, Croix du Soldat a j. v.

Dnem 26. října je 2. brigáda Marocké divise dána k dispozici 2. koloniálnímu sboru, přemísťuje se na sever, kdež se účastní bitvy u Ypres (dobytí Bois Triangulaire sev. od Ypres 11.—14. XI. a Grande-Dune u Nieuport-Bains 28.-I-15). Zpět k divisi se vrací až 8. února 1915, v den, kdy vyložena u Eperney.

★

V listopadu 1914 byl Marocké divisi přidělen 2. pochodový pluk 1. cizineckého pluku. Pluk, kterému velí plukovník Pein, má 4 pra-

⁵⁾ O bitvě na Marně bylo psáno ve Vojenských rozhledech: v ročníku III. na str. 543, plk. Wagner: Bitva na Marně; v ročníku VI. na str. 214, pplk. gšt. L. Kotík: Manévr na řece Marně 1914. Viz tamtéž potřebné náčrty a plány.

⁶⁾ IX. armáda (gen. Foch) složená z 9. arm. sboru (obsahující 17. p. divisi, 52. záložní divisi, Marockou divisi), velitel gen. Dubois; z 11. arm. sboru (21. div., 22. div., 18. div.), velitel gen. Eydaux a vyšších jednotek nezařazených v rámci arm. sborů, t. j. 42. p. div., 60. p. div., 9. jezd. div.

⁷⁾ Přidělení Marocké divise za pobytu v Champagni (14. září 1914—23. dubna 1915): 21. září patří skupině Humbertově, později 38. arm. sboru (IX. arm.), jehož jest organickou součástí; 7. října tento sbor je připojen V. armádě (Franchet d'Esperey); 25. října stává se sbor „Remešským úsekem“ u V. armádního sboru; 25. února 1915 „Remešskou skupinou“ u V. armády.

pory označené velkým písmenem: A — velitel mjr. Gaubert, B — mjr. Collet, C — mjr. Noiret, D — mjr. Müller.

Do tohoto pluku jsou zařaděni všichni cizinci, kteří se dobrovolně přihlásili pod prapory francouzské republiky. Byli odvedeni v Invalidovně 22. srpna 1914 a poslání do různých měst (Bayonne, Lyon a j.), tam podrobeni prvnímu výcviku. Nás speciálně zajímá třetí prapor C tohoto pluku, neboť v něm byla rota zvaná „Nazdar“, složená výhradně z Čechů.

Prapor C vykonal svůj první základní výcvik v Bayonne (Basses Pyrénées), kde byl velitelem plukovník Toquenne. Češi počtem asi 350 přišli do Bayonne 24. srpna 1914 a byli ubytováni v t. zv. semináři... Při sestavení praporu tvořili první rotu. V dalších rotách byli: ve 2. Poláci a Belgičané, ve 3. Švýcaři a Lucemburčani a ve 4. Španělé a Italové. České rotě velel starý důstojník cizinecké legie kpt. Salée.

Po sestavení úplné roty byla část zbytku českých vojáků poslána do Maroka, kdež byla přidělena 1. a 2. cizineckému pluku a i tam se dobře uplatnila.

Dva z českých dobrovolců, ing. Dostál a Audrický, byli po krátkém pobytu ve vojenském učilišti jmenováni důstojníky a Dostál přidělen zpět pluku jako velitel kulometné čety.

České rotě jako velitelé čet byli přiděleni pod. Chapoulaut, tři adjutanti (hodnost asi dnešního štábního rotmistra v čsl. armádě), a z nich Andreani a Gaillard, jmenováni zanedlouho potom poručíky. Celý důstojnický i poddůstojnický sbor, vyjma několik desátníků, pocházel ze staré cizinecké legie a byl skvělým vůdcem a nástrojem velitele v boji.

Začátkem října byl výcvik zhruba ukončen a 13/X dámy města Bayonne na cvičišti u hradeb, kde při nedávném zájezdu legionářů byla odhalena pamětní deska, odevzdaly české rotě ručně vyšívaný praporek, na který byla na místě složena přísaha:

„Ve jménu volnosti, rovnosti a bratrství a v důvěře v republiku slibujeme, že budeme bojovat pro práva republiky a lidskosti až do posledního muže a do poslední krůpěje krve.“

Přišla doba odjezdu. 23. října za srdečného loučení s pohostiným městem opouští prapor Bayonne a odjíždí přes Bordeaux, Paříž do Champagne, je vyložen v Rilly-les-Montagnes a téhož dne pochoduje do Mailly-Champagne, kde přechází divisi k dispozici. Po několikadenním pobytu, při kterém soustředěn v kraji celý pluk, odchází k průplavu „de l'Aisne“ na výši Fme. de l'Espérance.

6. listopadu část roty sestupuje po prvé do zákopů a 19/XI celá rota obsazuje úsek u Bois-de-Zouaves společně s 2. rotou Poláků, kteří jsou v levé části úseku.

Zákopy obou protivníků byly blízko sebe a mezi nimi na volném poli ležely ještě mrtvoly francouzských koloniálních střelců a Němců z nedávných posledních bojů. Pohyb mimo zákopy za dne byl nemožný, proto veškeré zásobování se provádělo jen v noci.

Tam také 11/XI byl po prvé raněn český voják, učitel Zajíc, střelou z pušky do krku.

V tomto úseku bílé Champagne prožila Legie celou zimu a česká rota měla v místních bojích několik málo mrtvých a raněných. První padlý byl právě nejmladší její příslušník, Březovský (1/XII).

Rota byla dvakrát doplněna asi 30 Čechy, dobrovolci původem z Anglie, zařazenými tam po dvouměsíčním výcviku v Bayonne.

Prapory se v svém pobytu v zákopech navzájem střídaly po 6 až 14 dnech a na odpočinek chodily buď do úkrytů u kanálu „de l'Aisne“ nebo do Verzenay, Verzy a blízkých vesnic.

1. března odráží Marocká divise beze ztrát místní německé útoky a krátce poté 15. března padl druhý z nejmladších příslušníků roty, osmnáctiletý voják Fric.

Marocká divise byla již dlouho v jednom úseku a mnohé pověsti naznačovaly, že se v blízké době zúčastní pravděpodobně nějaké ofensivní akce. Mluvílo se o všem možném a byly brány v úvahu nejdívočejší možnosti.

3. Bitva u Arrasu (9. května 1915).

Přece však dochází k skutkům a divise jest stažena z fronty. Pluk cizinecké legie pochodem dosahuje 24. dubna Villers Alleraud, kde na blízkém nádraží Germaine ještě s jinými částmi divise je naložen do vlaku a převezen z kraje Eperney do kraje Saint-Pol (Pas de Calais).

Naše česká část vyložena na stanici Aubigny (SV. X. armády), a do tohoto prostoru se 27. dubna soustřeďuje celá Marocká divise, přidělená dnem 26. dubna 33. armádnímu sboru u X. armády.⁸⁾

Prapor C byl v Bethonsartu.

29. dubna obsazuje divise přidělený jí úsek u statku Berthonval (východně od Mont St. Eloi) v šířce asi 1500 m, tentýž úsek, v kterém později bude i útočiti a přemísťuje se proto do prostoru Acq (zde ubytován prapor C cizinecké legie) a obce Mont St. Eloi.

Schylovalo se k velké, dlouho již předvídané ofensivě. Podle návrhu gen. Focha měla býti tato ofensiva, vedená současně s útočnými akcemi belgického a anglického vojska, provedena X. armádou, a to ve třech fázích. Hlavní útok, střední, ze směru Mont St. Eloi na kotu 140; boční, severním směrem na Notre Dame de Lorette měl býti proveden několik dní dříve, a boční jižní ve směru Bailleul současně s hlavním útokem středním.

Z důvodů technických a jiných nebyl tento plán uskutečněn a byl nařízen jen jediný útok, který provedou 9., 21., 33., 20. a 10. arm. sbor současně na celé frontě armádního úseku s hlavním úsilím ve střední části na kotu 140.

Za účelem klamání nepřítele⁹⁾ a odpoutání jeho pozornosti z místa hlavního úsilí nařízeno provést v předvečer útoku přepad „Ouvrage blanc“ severně od Angres.

Úkol 33. armádního sboru, jehož součástí byla Marocká divise, byl v rozkaze velitele armádního sboru stanoven takto:

„33. armádní sbor kryje se proti západním okrajům míst Ablain St. Nazaire a Carency, které 70. p. divise vymanévruje z jihu, bude útočiti v úseku ohraničeném na severu hřbetem jižně od Carency a na jihu polní cestou vedoucí z Ecoivre do Targette (mimo). 77. a Marocká divise mají za cíl útoky kotu 119 (vých. od Souchez) a kotu

⁸⁾ X. armádě velí general Urbail. Tato armáda je složena v té době ze sedmi armádních sborů a tři pěších divisí, nezařazených v armádních sborech, a jednoho jezd. arm. sboru. — 33. arm. sboru velí generál Petain a má k dispozici mimo Marockou divisi tři jiné pěší a dvě zeměbranecké divise.

⁹⁾ Nepřítel měl na frontě X. arm. asi deset divisí, z toho čtyři v přední linii (VI. německé armády).

140 (jižně od Givenchy). Dva pluky Marocké divise budou u Acq a Mont St. Eloi jako záloha armádního sboru.“

Pro další postup nařizuje velitel X. armády: „Po dosažení tohoto terénu obsadití a opevnití jej důkladně tak, aby žádný nepřátelský protiútok nemohl nás zatlačit. Zároveň bude provedeno pronásledování veškerým jezdectvem a veškerou pěchotou, které nebude potřeba k obsazení dosaženého cíle.“

Zajímavé jsou další odstavce tohoto rozkazu:

„Každá jednotka bude myslit jen na stálý tlak přímo kupředu, aniž se bude starat, zda sousední jednotky jsou opožděny, neopomíne však při tom, bude-li třeba, náležitě si krýt vlastní odkrytý bok.“

„Nutno se snažit nepřátelské opěrné body spíše vymanévrovat a je přejít, než se zabývat jejich dobytím frontálním útokem.“

Útok byl stanoven na 7. května a měl být připraven a doprovázen množstvím dělostřelectva dosud neviděným.¹⁰⁾

3. května počíná dělostřelectvo první zastřelování a 6. a 7. měla být provedena ničivá palba na nepřátelské posice. Tyto dny bylo mlhavé a deštivé počasí, které nedovolovalo dostatečné pozorování účinků dělové palby. Z těchto důvodů a i jiných byl útok odložen nejdříve na 8. a pak na 9. května.

Zatím byl pěchotě doplněn výstroj i výzbroj (granáty, dýky, první plynové masky), opakována různá cvičení, granátická a j.; kulometné čety soustředěny v rotu a brigádám Marocké divise také přiděleno po jedné kul. rotě.

1. brigádě velí plk. Pein a pluku cizinecké legie pplk. Cot.

8. května čten vojsku rozkaz generála Pétaína, vel. 33. armád. sboru, začínající větou:

„Po 9 měsících války a 7 měsících v zákopech je konečně čas udělat poslední nápor na nepřátelské linie...“

Týž den večer provádí 43. p. divise v severní části armádní fronty již výše zmíněný výpad na „Ouvrages blancs“ s použitím 5 podkopyvacích min. Dosaženo značných výsledků, které později pro německou bočnou palbu a protiútoky ztraceny, takže před nocí francouzská vojska mají obsazena jen okraje minových jam.

Přišel 9. květen, památný den slávy našich českých vojáků ve Francii. Tak zvaná „Druhá bitva u Artois“ počala. Den byl jasný, skvělý pro bojové akce podporované dělostřelectvem.

Ráno v 6 hodin rozburácela se děla a začala přímá příprava útoku. Útočná vojska zaujala již po 4. hodině výchozí základnu. 33. armádní sbor má tři divise v útočném sledu, Marockou divisi na pravém křídle. Druhá brigáda Marocké divise je sborovou zálohou (viz výše).

Marocká divise má oba pluky v útočném sledu, každý z nich se 3 prapory, legie vpravo, 7. pluk alžírských střelců vlevo.

Čtvrté prapory pluků byly k dispozici velitele divise.

V pásmu útoku pluku legie byly nejobtížnější nepřátelské organizace. Směr útoku pluku — kóta 140. Sestava pluku, prapory za sebou v pořadí C, D, A. Prapor C měl první tři rot v prvním

¹⁰⁾ Celkem měla X. armáda asi 230 praporů pěchoty, 780 děl polních, 290 hrubých a různá speciální děla.

sledu, při čemž česká rota byla ve středu sestavy praporu. Čtvrtá rota praporu byla za středem útočného sledu.¹¹⁾

V 10 hodin vyrazí útok ze zákopů. Pěchota s nádherným elánem, nepředvídaně rychle přešla všechny linie nepřátelských zákopů a v 11 hodin dosahuje již koty 123 (1 km sev. od Neuville St. West), krátce potom koty 140 a některé skupiny Marocké divise vcházejí do Givenchy a dosahují okraje Petit-Vimy.

Nepřítel, třebaž útok očekával, je zmaten jeho silou a rychlostí. Vojska narážejí jen na rozptýlený odpor menších částí, dělová palba nepřítel je nejistá a nepřesná.

Pluk legie rychlým postupem odkryt na svém boku trpí značně bočnou palbou z Neuville St. West a jeho řady rychle řidnou. V 11 hodin nebylo již kádrů pluků, po 1½12. hod. bylo dosaženo koty 140, cíle pluku a dosažený terén se upravuje ihned k obraně. Početní stavy mužstva u celé divise řidnou, mužstvo se však drží pevně.

V dalším průběhu bitvy podporuje dělostřelectvo jen slabě, není již dostatek střeliva.

Zálohy velitele divise jsou vyčerpány již v 10 hod. 30 min., a velitel žádá o zasazení sborových záloh. Jsou však umístěny příliš daleko (asi 8 km), takže 8. zuávský pluk přichází až ve 12 hod. 30 min. k statku Berthonval a je zasazen až teprve po 15. hodině. V této kritické chvíli odesílá velitel armády ihned 35. brigádu k dispozici armádnímu sboru a tak může velitel sboru disponovati ihned svou poslední zálohou 4. plukem marockých střelců. Všechny tyto jednotky jsou však příliš daleko, 35. brigáda na 12 km od přední linie a 4. pluk marockých střelců byl ve 13 hod. 45 min. v Acq, t. j. asi 8 km za předním sledem útoku.

Němci měli čas se vzpamatovati, shromáždili své všechny síly a všemi prostředky je dopravili na ohrožené místo. V 15 hodin podniknou protiútok a pluk ciz. legie po 1 a ½ hodinovém úporném boji, když 7. pluk marockých střelců na severu po hrozných ztrátách ustoupil, byl nucen také ustoupiti k vozové cestě ze Souchez do St. West (přes kotu 123), a tam se zachytil a uspořádal.

Boj zuřil ustavičně dále, Němci podnikali stále protiútoky. Gen. Blondlat zasazuje poslední dvě roty zálohy, dříve než dochází 4. pluk marockých střelců, později tento pluk také, postupně, jak dochází, takže v 18 hod. je zasazen již také celý.

K večeru jde přední francouzská linie přes Cabaret Rouge na kotu 123 k Neuville St. West a velitel divise získává zálohu v částech dorazivších praporů 35. brigády.

Kotu 140 již divise sice nedržela, měla však v rukou celý obranný zákopový systém německý.

Úspěch divise byl značný: 1500 zajatců, několik děl a několik desítek kulometů.

Ztráty ovšem byly také veliké. Ve dnech od 9. do 11. května ztratila 155 důstojníků a 7053 mužů, z toho připadlo na pluk legie více než 50 důstojníků a 2050 mužů raněných a mrtvých. Většina vyšších důstojníků byla zabita.

A naše česká rota? Byla s praporem C přímo ve středu největších bojů. Vyrázila v prvních liniích, dosáhla koty 140 a k 15. hodině,

¹¹⁾ Vojenské rozhledy pojednávají podrobněji o bitvě u Arrasu v článku pplk. gšt. Kotíka, uveřejněném v V. ročníku na str. 403. Mimo to viz náčrt 2.

bez důstojníků, promíšena částmi marockých střelců, drží se znamenitě. Poručík Dostal převzal velení a padl před samým cílem. Posily nepřicházejí, a pak, když konečně dojdou, rozplývají se v boji a v německých protiútocích jako máslo na slunci. V celém úseku brigády velí major Collet, velitel praporu B. V 16 hodin se organizuje na dosaženém terénu a teprve pozdě odpoledne jsou zesíleny částmi došlých praporů Zuávů.

V českých řadách je 40 mrtvých a asi 70 raněných, velitel roty je raněn a z podřízených důstojníků zbyl jen jeden. Padl Pultr, náčelník pařížského Sokola, český praporečník Bezdíček s praporem, který se ztratil i s jeho mrtvolou, a desítky jiných dobrých nadšených hochů.

Konečně po 21. hodině přichází směna, a ráno ve 4 hodiny jsou všechny části zbývající z pluku shromážděny u berthonvalské cesty a odpočívají po těžkém boji slavného dne.

Části divise se účastní ještě boje dne 10. a 11.; 12. května je však divise stažena z fronty a odpočívá v prostoru u Mont St. Eloi.

*

13. května je Marocká divise podřízena přímo X. armádě.

Odpočinku bylo využito k reorganizaci jednotek. Pluk legie dostal posilu asi 1100 dobrovolců řecké národnosti. Češi jsou shromážděni v 2. rotě praporu B a tvoří tu celkem již jen dvě čety. Několik je pak povýšeno na poddůstojníky a jeden (četař Staffl) i na důstojníka. Velitelem jejich roty je Rus, kapitán Osberg.

Odpočinek částí není však úplný. V noci se chodí střídavě pracovat do předních linií a pomáhá tak v organizaci úseku. Bitva u Artois pokračuje v bojích 14. a 15. května bez přímé účasti divise. Jsou to hlavně menší, avšak neméně zuřivé boje k zlepšení výchozí základny pro příští novou velkou ofensivu.

4. Útok 16. června 1915 u Arrasu.

Marocká divise se přemísťuje 26. května znovu k frontě; obsazuje úsek u koty 123 (u bethunské silnice), a lesa Carency a patří dnem 27/V znovu 33. armádnímu sboru.

Při tomto přemístění provedl také generál Blondlat 30. května přehlídku své divise a odevzdal vyznamenání získaná za činnost v bojích 9/V. Několik Čechů bylo vyznamenáno, mezi nimi i vojín Brzický vojenskou medailí za příkladnou statečnost a obětovnost.

Mnohými dešti změnil se kraj v moře bláta. Německé dělostřelectvo značně zesílené nabývá převahy nad francouzským a svou palbou působí těžké ztráty v řadách divise i našich Čechů.

Vrchní velitelství se rozhodlo provést novou ofensivu v tomto kraji a stanovilo ji původně na 2. červen; byla však z různých důvodů (úprava výchozí základny, příprava, počasí a j.) několikrát odsunuta, až konečně definitivně stanovena na 16./VI.

Útočné jednotky jsou po posledních bojích reorganizovány a zesíleny; dělostřelectvo doplněno, zesíleno a zásobeno střelivem tak, že bylo v lepších podmínkách než v květnu. Útok měl být proveden na frontě mezi Arrasem a Angres. Vydány rozkazy a tentokrát zařízeno vše k umístění záloh dostatečně blízko, aby se tak neopakovaly chyby z 9. května.

Účelem útoku bylo prorazit nepřátelskou obrannou posici a nedovoliti nepříteli se vzpamatovati; za cíl určeno dosáhnouti hřebtu 119, 140, la Folie, 132 a dále na jih. Po dosažení tohoto cíle využití úspěchu čerstvými zálohami a jezdeckvem. Dosažené posice opevniti.

33. armádní sbor, v němž zasazena Marocká divise, měl za úkol obsaditi Souchez a kryti se tak proti bočné palbě s této strany. Valnou částí svých sil měl útočiti na návrší v čáře koty 119 (v to), koty 140 (mimo), a potom pokračovati proti lesu a vesnici Givenchy.

Dělostřelecká příprava měla počíti již 10. června a metodicky pokračovati až do doby vyrazení k útoku, avšak útočná pěchota měla býti umístěna ve výchozí základně až v noci před útokem.

Útok vyrazil ve 12 hod. 15 min.; dopoledne věnováno ničení drátěných překážek.

Vyrazení provedeno bez zvláštní přímé dělostřelecké přípravy a překvapilo plně nepřítele svou náhlostí a rychlostí. První výsledky byly dobré. Brzy se však hatilo, neboť nepřítel po zkušenostech z 9/V úporně bojoval o každou píď půdy.

Marocká divise útočící v hlavním směru útoku na kotu 119 a severozápadní svahy koty 140 překračuje prvním náparem několik linií nepřátelských zákopů do hloubky asi jednoho kilometru na šířce fronty 1800 m. Když překročila nebezpečné údolí jihových. od Souchez, octla se v bočné palbě kulometů ukrytých ve vsi, obsadila les Ecouloirs (vých. od Cabaret Rouge) a dosáhla návrší jihových. od koty 119 (vých. od Souchez) tvoříc tak velmi hluboký výběžek do nepřátelských posic.

Její situace v této době byla dosti nebezpečná a těžko udržitelná, neboť ze severu (zleva) bylo na ni bočně stříleno kulomety ze Souchez, z vesnice, kterou se nepodařilo sousední 77. divisi obsaditi (dosáhla jen hřbitova), a její pravé křídlo viselo v prázdnu bez jakékoliv opory, protože sousední 9. armádní sbor přes všechno své úsilí byl zastaven kulomety skrytými ve vysoké trávě a nedosáhl svého cíle.

Krátce po vyrazení francouzského útoku rozpoutal nepřítel mohutnou dělovou palbu, podnikl protiútok a získal krok za krokem ztracený terén. Za noci byla Marocká divise, protože bylo stále na ni stříleno, z boku ze Souchez a z lesa Givenchy, nucena opustiti les Ecouloirs a zůstal jí tak v rukou jen úzký a protáhlý výběžek, který byl téměř jediným výtěžkem krvavých bojů armádního sboru toho dne.

16. červen přišel francouzské armádě draze.

Přes to však velitel armády měl v úmyslu zmocniti se stůj co stůj koty 140,¹² která byla také velmi důležitým klíčem pro další postup na Douai. Zesílil proto oba sbory útočící v tomto směru (33. a 9.). Plán útoku byl částečně změněn tak, že se hlavní nápor provede v severní části armády, při čemž oba výše uvedené sbory budou útočiti k dosažení koty 140.

17. června od 16 hodin bylo pokračováno v útocích X. armády. Bylo dosaženo menších úspěchů na sever o Souchez a Marocká divise odráží zuřivé protiútoky německé na jižních svazích koty 119.

¹²⁾ Významná pozorovatelná v kraji.

Téhož dne večer vydal velitel armády rozkazy pro zítřek, kde nařídil Marocké divisi a 9. armádnímu sboru děj se co děj dosáhnouti koty 140 a 119, za pomoci sousedního 21. armádního sboru, který měl Marockou divisi zbaviti nebezpečné bočné palby ze severu.

Toho však přes všechno úsilí a námahu 18. června dosaženo již nebylo.

Konečně týž den rozhodl generál Foch, po hlášení velitele X. armády, zastaviti ofensivu X. armády až do dalšího rozkazu. Podřízené sbory a také 33. dostávají rozkazy uspořádati své dosažené posice a upravití potřebné spojení.

V obklíčení Souchez a dosažení koty 140 bude pokračováno později, metodicky.

Pluk cizinecké legie byl plně zasazen ve všech těchto bojích a účastnil se celého útoku. Ztráty byly ohromné, zvláště od dělové palby a protiútoků nepřitele. Přes to však jediný se svou divisi dosáhl nařízeného cíle a také jej uhájil podle svých možností.

České řady znovu důkladně prořídly a ztratily zde dalších deset mrtvých a asi třicet raněných. Velitel roty padl v čele svých vojáků.

21. června přebírá generál Blondlat velitelství 1. koloniálního armádního sboru a místo něho přejímá velení Marocké divise generál Codet.

V pochodovém pluku cizinecké legie, který zůstává stále do poslední chvíle v zákopech, nastává po útoku mnoho změn. Dobrovolci řecké národnosti jsou vráceni do „depa“, aby byli odesláni do Macedonie (bylo jim to povoleno již před útokem a vzhledem k němu s jejich souhlasem bylo odeslání odloženo) a mimo to také všichni příslušníci ruské národnosti dostali povolení buď se vrátiti do vlastní armády nebo býti přiděleni do řad regulárních francouzských pluků. Češi, věrní své přísaze, zůstávají nadále v pluku a nové boje je čekají, aby tak vybojovali právo k utvoření vlastní, samostatné armády.

5. Odpočinek v Alsasku.

24. června přechází Marocká divise k dispozici přímo X. armádě, je stažena z fronty a poslána na odpočinek k Wail (západně od St. Pol.). Počínaje dnem 4. července¹³⁾ byla pak převezena železnici kolem Paříže do kraje kolem Montbeliardu (arr. Doubs — 65 km severovýchod. od Besançonu) a ve dnech kolem 15/VII přemístila se k Giromagny (sev. od Belfortu).

Zde byl odpočinek, byl prováděn výcvik a divise se připravuje k pozdějším novým bojům. Dnem 10. června je 1. brigádě divise přidělen také 2. pochodový pluk 2. ciz. pluku takže má brigáda mimo 4. střelecký pluk dva pochodové pluky od cizinecké legie (1. pl. a 2. pluk).

Pochodový pluk 1. pl. ciz. legie jest ubytován v Plancher les Mines a v La Rue (na západ od Giromagny), a zde také je divise přehlížena generálem Joffrem (14/VII) a udělena jejím příslušníkům při této příležitosti řada vyznamenání, mezi nimi také našim českým vojákům.

O měsíc později v týchž místech přehlížel prezident francouzské republiky Poincaré celou slavnou divisi a odevzdal prapor ciz. le-

¹³⁾ Dnem 4. července Marocká divise přísluší k VII. armádě (gen. Maud'huy).

gii pluku, ke kterému patřili naši čeští dobrovolci. President při té příležitosti pochvalně se zmínil o hrdinství pluku a celé Marocké divise.

Při tomto odpočinku bylo mužstvo po prvé posíláno na šestidenní dovolenou. Naši čeští dobrovolci se vraceli s radostí na několik těch dní do milé Paříže k svým rodinám, pokud je měli, nebo svým válečným kmotřenkám (marraine), a ty nejchudší podporoval spolek „Čs. kolonie“, aby tak bylo každému dopřáno oddechu a osvěžení.

Paříží projelo již dříve mnoho dobrovolců vyléčených z ranění na bojišti a vracejících se do „dépôt“ pluku, které bylo definitivně umístěno v Lyoně.¹⁴⁾

Tam po úplném zotavení a vyléčení byli zařaděni do cvičných rot v táboře la Walbonne u Lyonu a postupně posíláni jako posila na frontu.

Tak se dělo až do začátku července 1915, kdy vyšel t. zv. Bérangérův zákon, podle kterého žádný státní příslušník centrálních mocností nesmí býti více zařaděn do bojových částí armády na francouzském bojišti.

Jakmile zákon vyšel, byli vyléčení Češi, Poláci a jiní příslušníci Rakouska-Uherska, seskupeni a posláni do Sidi-del-Abbesu, alžírského mateřského sídla Legie. První taková výprava, v které bylo asi osm Čechů, způsobila zděšení v českých dobrovolckých řadách a protestováno všemi možnými způsoby, avšak marně. Zahájena polemika v tisku, intervenováno u oficiálních kruhů, až konečně dosažen odklad výkonu Bérangérova zákona. Přes to však přece asi tři výpravy Čechů (kolem 30 mužů) byly odeslány do Alžíru.

Tito však nezůstali ani tam nečinnými a hledali každou příležitost, aby mohli dokázat, že přišli na vojnu proto, aby se účastnili boje proti nepříteli. Dosáhli toho, že byli posláni do Dardanel, později do Soluně a odtud, byli-li raněni nebo onemocněli-li, vraceli se do Francie na léčení a pak vždy se jim spíše podařilo dostat se zpět k svým druhům na francouzskou frontu nebo konečně i později pomocí intervence Národní rady přišli do místa dávno touženého, t. j. do nově se tvořící čs. armády v Cognacu (1917).

Marocká divise, jak jsem se již výše zmínil, nezůstala dlouho na odpočinku. Konány pochody pluků do Elsassu (27/VII), na Balon d'Alsace a j., aby tak byl utvrzen výcvik i zdraví mužstva.

Pochodový pluk 1. ciz. legie byl také na čas zasazen do klidného zákopového úseku proti Mulhouse, a to právě asi v těch místech, kde dvě a půl léta později přijala oficiální česká armáda svůj křest ohněm.

V těchto dnech také velitel X. armády 8. září 1915 vydal v svém rozkaze pochvalu 2. pochodovému pluku 1. ciz. legie:

„Dne 9/V 1915 pod velením podplukovníka Cota dostal úlohu zmocnit se bodákovým útokem velmi silně organizované německé posice. Vyrázil skvěle s důstojníky v čele k zteči a zmocnil se jedním přískokem několika kilometrů území, nedbaje velmi silného odporu nepřítelů a smrtící palby jeho kulometů.

Podepsal generál d'Urbail v. r.“

★

¹⁴⁾ Zde také v říjnu 1915 navštívil dr. Beneš po prvé naše dobrovolce a Štefáník vybral dobrovolníky pro letectvo.

6. Druhá bitva v Champagni — 25. září 1915.

Doba odpočinku se chýlila ke konci a 14. září byla Marocká divise po železnici přepravena z prostoru Lure do Suippes. Zde dnem 15. září patří k 2. koloniálnímu sboru (gen. Blondlat) při IV. armádě generála Langle de Cary a účastní se „2. bitvy v Champagni“.¹⁵⁾

Pochodový pluk 1. ciz. pluku vystoupil v St. Hilaire au Temple z vlaku a pochodem se přemístil ke Suippes.

Výzbroj a výstroj mužstva byly zdokonaleny a po prvé rozdány nové kovové přilby.

K této nové ofenzivě bylo použito všech poznatků a zkušeností z bitvy v Artois. Pro výběr champagnského kraje k ofenzivě rozhodla okolnost, že tehdejší výzbrojí bylo velmi obtížné dobýt osad a zastavených míst přizpůsobených k obraně, kdežto na př. zde v útočných pásmech II. a IV. armády byla jediná vesnice (Auberive), kterážto okolnost značně usnadnila postup francouzského vojska.

Přes to však měl nepřítel v těchto úsecích dvě velmi mohutné za sebou položené posice. První posice mohla být pozorována přímým pozorováním a obsahovala opevněná místa, tvořící téměř mohutné pevnosti (Main de Massiges, Butte du Mesnil, Auberive a j.). Druhá posice byla rozložena ve vzdálenosti 3 až 5 km za první, nebyla v době útoku a přípravných prací k útoku plně zřízena a Němci pilně pokračovali na jejím zdokonalování. Byla vybudována většinou na odvrácených svazích a mohla být postřelována jenom francouzským těžkým dělostřelectvem.

Generál Joffre připravoval tuto ofenzivu již od začátku června a její provedení předpokládal v měsíci září současným útokem dvou skupin armád, a to: I. britské armády spolu s X. francouzskou armádou útokem na frontě: La Bassée—Ficheux (6 km jižně od Arrasu) a „střední skupiny armád“ (generál Castelnau) čelem na sever ve směru Sedan—Le Nouvion (15 km jižně od Avesnes). Tato střední skupina v síle 37 divisí pěchoty a 7 divisí jezdeckva tvořila:

IV. armádu (gen. Langle de Cary) v pásmu mezi Auberive a Souain;

II. armádu (gen. Pétain) v pásmu mezi Souainem a Ville-sur-Tourbe;

III. armádu (gen. Humbert) v pásmu mezi Ville-sur-Tourbe a Argonne.

Možno říci, že se ofenziva v Champagni celkem vyznačovala:¹⁶⁾ mocnou dělostřeleckou přípravou, která trvala od 21. září do 25. září (1200 děl ráže 75 mm a 850 těžkých);

obzvláštním rozsahem útočných front;

cíle dané armádám byly velmi vzdálené;

k vyražení nebylo použito překvapení.

Příznivé počasí podporovalo zastřelování a od 22./IX i přípravu dělostřelectva.¹⁷⁾ Hodina útoku byla stanovena až v předvečer útoku na 9 hod. 15 min. V posledních hodinách se však počasí obratem změnilo a v noci na 25. září počalo hojně pršet, přes to však útok nebyl odložen. Déšť vytrval téměř bez ustání do 29. září tak, že

¹⁵⁾ Náčrt 3.

¹⁶⁾ Viz článek plk. gšt. Roquesa ve VR., VI, str. 45 a 148. Autor pojednává v tomto článku o materiální úpravě bojiště v Champagni.

¹⁷⁾ Sám 2. koloniální sbor spotřeboval pro přípravu 100.000 ran pro polní děla ráže 75 mm.

nebylo možno použít letectva a balonů k zastřelování. Naproti tomu byla to výhoda pro umístění francouzských vojsk do výhodiska útoku, které pro slabou nepřátelskou dělovou palbu mohlo být provedeno bez značných ztrát.

Útočná pásma divisi byla široká asi 1500—2000 m.

Přes všechny nepříjemné atmosférické podmínky vyrazilo vojsko a útočilo všude s hrdinností a morálkou skutečně pozoruhodnou.

Nás zajímá IV. armáda, v které je zasazena Marocká divise a s ní i naši dobrovolci. Probereme její činnost podrobněji.

Její vojska útočí ve čtyřech sledech, divise s brigádami vedle sebe, a v brigádách pluky za sebou. První sled ve chvíli vyrazení útoku je ve výchozí základně zvlášť pro útok připravené, druhý sled v normálním předním zákopu, třetí v komunikačních zákopech a čtvrtý v zákopech více vzadu.

Útočí sedm divisi v útočném sledu s úkolem dosáhnouti jako prvního cíle výšin jižně od potoka Py. Druhý koloniální armádní sbor (generál Blondlat) má zasazený vedle sebe dvě vlastní divise. 15. divisi vlevo, 10. divisi uprostřed a Marockou divisi vpravo a útočí ve všeobecném směru na Somme-Py s prvním cílem na Butte de Souain, statek Navarin a kóta 183 (1500 m záp. od tohoto statku); po dosažení tohoto cíle se vpřed posunuté části posunou k potoku Py. Marocká divise umístěná napravo byla zesílena brigádou o 4 praporech od 60. p. divise a její oba pluky cizinecké legie jí byly odňaty a umístěny v záloze, a to jeden pochodový pluk cizinec. pluku k dispozici 10. koloniální divise (generál Marchand) a druhý k dispozici velitele armádního sboru.¹⁸⁾

Za 2. koloniál. arm. sborem následuje 6. armádní sbor (generál Paulinier) až do doby, kdy tento čelem valného voje dosáhne čáry statku Navarin-Butte de Souain a má úkol poté přejíti čelně zasazená vojska a postoupiti na sever od potoka Py.

Generál Marchand má své SV. na kotě 158 (1200 m j.vých. od Souain), gen. Blondlat, velitel 2. koloniálního armádního sboru, na kotě 165 (na silnici ze Souain do Somme-Py).

Pochodový pluk 2. ciz. pluku,¹⁹⁾ který je v záloze k dispozici velitele 10. koloniální divise, je v zákopech na sev. okraji Souain.

Pochodový pluk 2. Ciz. pluku,²⁰⁾ který je v záloze gen. Blondlat, je v zákopu du Japon (západně od koty 158).

Útočná sestava byla zaujata 25. září do 4 hod. 30 min.

Marocká divise vyráží a obkličuje velmi rychle Trou-Bricot ze západu a severu, zatím co její pravý soused, 14. armádní sbor, útočí na tento les z jihu a východu, dosahuje s ním spojení a také s 10. koloniální divisi, která bojuje v jejím levém sousedství.

10. koloniální divise také postupuje velmi rychle (3 km ve 45 min.), má však mnoho ztrát, hlavně v řadách vyšších důstojníků, a v 10 hod. 30 min. dosahuje již druhé nepřátelské posice, která se zdá slabě obsazena; je však v brzku zastavena příliš krátkou palbou

¹⁸⁾ Marocká divise měla v té době dva pochodové pluky ciz. legie, které později byly sloučeny v jediný. Viz přehled přidělení jednotek v II. části pojednání.

¹⁹⁾ Velitel pluku plukovník Lecomte-Denis, velitelé praporů majoři Rozet, Gindicelli a Michaux-Bellain.

²⁰⁾ Velitel pluku podplukovník Cot a velitelé praporů (dvou) majoři Burel a Decleve.

francouzského těžkého dělostřelectva stále zesilovanou a trvající až do 15 hod. 30 min. Tato palba dokonce donucuje přední řady divise k ústupu až na 200 m. jižně od statku Navarin.

Zdržíme se trochu při činnosti obou pluků cizinecké legie, které pracovaly v úseku 10. koloniální divise v její prospěch.

Na počátku útoku byl 2. cizinecký pluk, tvořící zálohu divise, jak již výše řečeno, v předním zákopu bývalé francouzské posice u Souain. V 8 hod. 5 min. nařídil mu generál Marchand, velitel 10. koloniální divise, obsadit zákopy více vpředu (Marseille, Metz a Mulhouse) ihned, jakmile budou vyklizeny koloniálním vojskem. Pluk však dostal tento rozkaz až v 9 hod. 20 min. a pro nepřátelské bombardování, jež mu způsobovalo ztráty, pro zaplnění údolí Ainy otravnými plyny a přeplněné zákopy vojskem, dosáhl své nové posice až v 10 hod. 30 min. Jedna rota pluku v svém nadšení a elánu se v těchto zákopech nezastavuje, sama postupuje za posledními prvky 19. koloniální brigády a tak spolu s nimi se dostane do přední bojové kolonie již během odpoledne. K svému praporu se vrátila až druhého dne.

V 10 hod. nařizuje generál Marchand 2. cizineckému pluku, aby postoupil k zákopům zvaným „Wagram“ a v 10 hod. 15 min. je generál vážně zraněn nepřátelskou střelou z pušky. Nadporučík Ardouin, důstojník jeho štábu, jenž stojí opodál, běží mu na pomoc a generál mu praví „Jsem zasažen, mám zlomenou páteř, nechte mne.“ Leč s pomocí několika mužů podařilo se mu dopravit generála na blízké obvaziště na t. zv. „Place de l'Opéra“, kde byl generál obvázán a hned odvezen do zápolí.

Plukovník Delavau, který byl v jeho družině, ujímá se velení divise.²¹⁾ Jde na „Place de l'Opéra“, kolem 11 hod. dosáhne spojení s 2. ciz. plukem, který ještě nedostal rozkaz druhý, daný mu generálem Marchandem kolem 10. hod., a podle tohoto rozkazu jej posílá do zákopů Wagram. Pro palbu německých kulometů, které byly ještě v činnosti za 19. a 20. koloniální brigádou, je přemístění provedeno po sledech a velmi pomalu; v té době se Marocká divise dožaduje za účelem podepření svého levého křídla pomoci téhož pluku, jenž tam dočasně pošle jednu rotu. Nemaje dalších instrukcí, obsadil 2. ciz. pluk až teprve kolem 17 hod. 30 min. zákop Wagram a utržil zde citelné ztráty německou dělovou palbou. Kolem 17 hod. 15 min. byl velitel pluku, plukovník Lecomte-Denis, zraněn výbuchem granátu na ruce a v obličeji, odnesen na obvaziště a nahrazen majorem Rozetem, který ze svého vlastního popudu ve smyslu celkového úkolu divise postoupil s plukem dopředu, a dosáhl v noci zákopu zvaného Gretchen a předními prvky dokonce i lesa jižně od statku Navarin u silnice na Souain.

1. cizinecký pluk tvoří u koty 158 v zákopu du Japon zálohu armádního sboru. V 10 hod. 15 min., když převzal plk. Delavau velení 10. koloniální divise místo generála Marchanda, domnívá se, že by bylo záhodno podepřít pravé křídlo této divise, protože je v špatném spojení s levým křídlem Marocké divise. Poněvadž palba nepřátelských kulometů, které zůstaly nedotčeny v prvních liniích, nepřekážela postupu 2. cizineckému pluku, žádal generála Blond-

²¹⁾ Plk. Delavau velel jedné brigádě M. D. Protože však byly pluky této brigády (1. a 2. cizinecký a 4. střelecký) rozděleny mezi 2. koloniální arm. sbor, 10. koloniální pěší divisi a M. D., zůstal plk. Delavau bez velení a doprovázel generála Marchanda.

lata, aby mu dal k dispozici i 1. ciz. pluk. Velitel 2. koloniálního sboru ihned přivolil k této žádosti a nařídil pluku, aby postoupil vpřed až na výši bývalé francouzské první linie; leč 1. ciz. pluk dostal tento rozkaz až v 11 hodin; ihned jej vykonal, a právě, když dosáhl nového stanoviště, které mu bylo přiděleno, upozornil plk. Delavau velitele, aby postoupil dále až do výchozí základny útoku (zákop Mulhouse) a pak obsadil také okraje lesíků více vpravo, a tak podepřel pravé křídlo 10. koloniální divise. Bude-li v útoku znovu pokračováno, pluk prodlouží akci divise k východu útokem na lesy na pravém křídle divise ve směru na Butte de Souain.

Pohyb se pro otravné plyny naplňující údolí Ainy a pro zákopy vojskem přeplněné provádí jen velmi pomalu a teprve kolem 16. hodiny jsou první německé linie překročeny. Při příchodu k lesu a k zákopu „Berlin“, který tam byl, pluk byl zastaven několika sledy vlastního vojska, skládajícími se z koloniálního vojska, z legionářů 2. cizineckého pluku a z vojsk 6. armádního sboru. Velitel pluku plk. Cot ve 20 hod. nařídil proto obsadit severní okraj lesíka u jmenovaných zákopů. Ve 22 h. 15 m. pluk dostal od plukovníka Delavau rozkaz datovaný z 18 h. 30 m., podle něhož 1. ciz. pluk má dát jeden prapor k dispozici 20. brigádě 10. koloniál. divise. Vyhověno a prapor Declève poslán podplukovníku Jungovi a tam umístěn v malých lesích ve východní části úseku 10. koloniál. divise.

Zkrátka oba pluky cizinecké legie měly ztráty, aniž 25. září byly zasazeny přímo do boje.

Jak vidět, naši Češi nezůstali nečinnými ani tentokráte a právě ve chvíli, kdy vznikla nevysvětlitelnou náhodou panika v jedné útočící části 10. divise koloniálního vojska, postupem a příchodem narychlo zasazených rot cizinecké legie, k níž patřili Češi, podařilo se jim závčas vyrovnat situaci.²²⁾

Třeba ještě dodat, že krátce před polednem dostalo jezdecko 2. koloniálního sboru od generála Blondlata rozkaz, aby postoupilo vpřed a využítokovalo průlom, který podle zpráv prý je v druhé německé posici u statku Navarin. Plukovník de Tinau ihned se snaží postoupiti se svými částmi k tomuto statku, jest však kolem 15. hod. zastaven jižně od lesa a nucen přestat jen na zesilování palebné čary opěšalými prvky.

Situace ke konci dne: 2. koloniální sbor drží statek Navarin, avšak přes pomoc zasazeného 6. sboru, který měl, jak známo, původně býti zasažen až teprve na druhou posici,²³⁾ nemůže přejíti Butte de Souain a Marocká divise čelí proti Trou-Bricot, kde se nepřítel první den udržel.

Krátce, první den útoku bylo dosaženo celé 1. posice nepříteli ve šířce asi 14 km, druhá však (na odvráceném svahu) nebyla vůbec dotčena. Bylo zajato 18.000 Němců a vzato 30 děl. Falkenhayn v svých pamětech píše, že III. německá armáda byla téměř na ústupu.

²²⁾ Potvrzeno také v „Revue militaire générale“, duben 1924 (stalo se dvakrát, v 18 hod. a ve 20 hod. toho dne).

²³⁾ V 10 hod. 40 min. dostal generál Blondlat od velitele Marocké divise zprávu, že vše jde dobře a podle zkušeností z bitvy u Arrasu nastává čas, kdy může býti zasazen 6. arm. sbor, což také ihned bylo nařízeno. Přes to však se toho dne ani v noci na 26. nedostal tento arm. sbor k útoku.

Následující den 26. září se vyznačuje velkou činností německého těžkého dělostřelectva proti francouzské pěchotě. Během odpoledne pokračuje IV. armáda v svých útocích.

U 2. koloniálního armádního sboru se 10. a 15. koloniální divise, které velmi trpěly, reorganisují, zatím co Marocká divise pokračuje v obsazování lesa Trou-Bricot a na dosažení spojení s levým křídlem II. armády. Generál Blondlat se svým sborem podléhá, počínaje dopoledne téhož dne, veliteli VI. armádnímu sboru (gen. Paulinier).

Celkem byla toho dne francouzská vojska v dotyku s druhou nepřátelskou posicí na šířce až 12 km a na tuto posici již i některé části útočily.

Pluky ciz. legie postupující za 10. koloniální divisi byly překročeny 127. pěší divisi, která pak bojuje, pomíchaná s koloniálními vojsky. Tato okolnost činila obtíže během celé další útočné akce.

27. září má býti pokračováno v celé ofensivě. Část těžkého dělostřelectva byla za noci posunuta dopředu, aby tak mohla účinněji zasáhnouti na druhou německou posici.

U IV. armády v útocích na tuto posici, vybudovanou na odvráceném svahu, má býti započato v 16 hodin, po důkladné přípravě dělostřelectva. Generál Paulinier, velitel 6. armádního sboru, má kromě svého sboru k dispozici celý 2. koloniální sbor i s Marockou divisi. Utvořil dva útočné úseky rozdělené silnicí ze Souain do Somme-Py. Marocká divise jest jednou brigádou (pluky ciz. legie) k dispozici vých. úseku (gen. Briant, velitel 127. divise) a zbytkem bude pokračovati v akcích k uvolnění lesa severně od Trou-Bricot.

U 6. armádního sboru byl útok zahájen až v 16 hod. 30 min., dosaženo jistého úspěchu u statku Navarin, a Marocká divise dokončila s úspěchem svou úlohu v lese Trou-Bricot.

28. září měl býti dokončen průraz druhé posice a tím celé německé obranné fronty. Pásmo činnosti VI. armád. sboru, jehož síly byly znovu zesíleny a jehož velitel vede boje stále s hlavním úsilím směrem na Somme-Py, zůstává rozdělen jako dosud na dva útočné úseky. Marocká divise ponechává jednu brigádu pod velením generála Brianta na východ od silnice na Somme-Py a druhá přechází do zálohy armádního sboru.

Vojska generála Brianta útočí toho dne znovu v 15 hod. 30 min., jsou však zastavena neporušenými drátěnými překážkami a mají těžké ztráty.

Večer 28. září roznesla se u sousedního 7. armádního sboru (generál de Villaret) zpráva, že byl učiněn průraz v zákopu „des Tantes“ a tím že byla druhá posice proražena. Zpráva byla dodána vyšším velitelům a postupně zasazovány tam všechny síly, které tam mohly býti přemístěny k rozšíření a využití úspěchu. Za tím účelem nařízené noční akce se nezdařily zrovna tak jako útok ráno 29. ve 3 hodiny. Marně a s velkými ztrátami bojováno u 7. a 6. arm. sboru až do vysvětlení omylu a situace, kdy velitel armády k večeru 29. září nařizuje zastavení dalších útoků, reorganisasi jednotek a započetí metodické přípravy před dalším pokračováním operací. Celá ofensiva byla prozatím zastavena. Druhá německá posice zůstala téměř netknuta, historie s průrazem zákopu „des Tantes“ zdržela metodickou přípravu útoku a stála velmi těžké ztráty.

Naši čeští vojákové vyšli celkem lehce z této ofensivy jen s velmi malými ztrátami.

Pro zajímavost uvádím rozkaz, který dal 30. září 1915 velitel pochod. pluku 1. pl. ciz. legie svému pluku:

„Důstojníci, poddůstojníci, desátníci a vojáci 1. ciz. pluku! Během útoku 28. t. m. vedli jste si obdivuhodně. Málo elitních vojsk by prošlo s vaším klidem dělostřelecké clony, kterými se nepřítel pokoušel vás zastavit, a útočilo by s vaší odvahou na německé drátěné překážky pod tak strašlivou kulometnou palbou.

Počet našich ztrát dokazuje, že bylo nemožné dosáhnouti úplně cíle, vaše oběti nebyly však marné.

Němci byli nuceni podržeti si většinu svých záloh, aby vás mohli zastavit ve vaší vytrvalosti a čeliti stále opakovaným útokům a to dovolilo dvěma divisím armádního sboru v levém sousedství prorazit německé linie u statku Navarin.

Nyní vyšší jednotky využívají tohoto úspěchu a obkličují německé posice. Část tohoto úspěchu patří vám a pomstí vaše mrtvé a raněné.

1. ciz. pluk zůstává hodným své slavné pověsti a znovu se zasloužil o Francii.“

Marocká divise začátkem října (1. X. 1915 patří znovu k 2. koloniálnímu armádnímu sboru), provádí rokádní přemístění a obsazuje úsek na jihov. od St. Marie a Py. Pochodový pluk 1. ciz. pluku krátce pobyl u Cuperly a vrací se pak k obsazení úseku (zákopy Magdebourg, bois de Guillaume), kde zůstal až do 17/X. Dnem 14. října patří Marocká divise k VII. armádnímu sboru.

(Pokračování.)

Štábní kapitán František ŠANTORA:

Spolupráce letectva s jezdeckem při nájezdech, zvědech a ústupu.)*

I.

Světová válka a zkušenosti jednotlivých států s použitím jezdeckta na různých frontách daly vznik nejrozličnějším míněním o účelnosti, výzbroji, organizaci a způsobu použití větších jezdeckých jednotek v boji: tyto názory nejsou dodnes jednotné a nebudou asi ještě dlouho jednotné, poněvadž pro různý způsob boje na jednotlivých frontách a vhodné nebo nevhodné použití jezdeckta v různých případech má téměř každý stát ve světové válce zúčastněný jiné zkušenosti, podle kterých pracuje nyní o organizaci svého jezdeckta a jeho taktiky v boji.

Na počátku světové války roku 1914 bylo jezdeckto na své úkoly celkem nepřipraveno a rychlý vývoj střelných zbraní zároveň s ustálením fronty způsobil, že zejména v letech 1915—1917 bylo používáno většinou jezdeckta jen opěšalého, aniž bylo úplně využito jeho schopnosti k manévrování a střelbě: také v těch případech, kde bylo možno speciálních vlastností jezdeckta s úspěchem využiti, stávalo se často, že pro nedostatečné nebo špatně pochopené rozkazy, někdy i váhavosti velitelů jezdeckta nebyly jednotlivé akce jezdeckých jednotek i při značných ztrátách prováděny zdarem a nedůvěra k této zbraní stále stoupala. Velitelům, odchovaným ještě tra-

*) V soutěži r. 1928 poctěno cenou.